קאַדיע מאָלאָדאָווסקי

אַ שטוב מיט זיבן פֿענצטער

באַשקע איז געווען דאָס איינציקע מיידל אין גראָדנער גובערניע, וואָס איז געריטן אויף אַ פֿערד נישט ערגער ווי אַ פּריץ. איר פֿאָטער איז געווען אַ רײַכער ישובֿניק און האָט געהאַלטן אין אַרענדע בײַ די פּריצים פֿעלדער, לאָנקעס און אַ פּאַקט פֿון הונדערט קי.

אַז זי פֿלעגט אַרויספֿאָרן אין דער נאָענטער שטאָט, בריסק, איז ניט אַנדערש ווי אין בריטשקע געשפּאַנט מיט אַ פּאָר פֿערד, און איר פֿורמאַן, יאַנקל, האָט געהאַלטן אַ בײַטש מיט אַ רויט באָמבעלקעלע, און איז געזעסן אויסגעצויגן, שטאָלץ אויף דער געבעטער קעלניע פֿון דער בריטשקע, פּונקט ווי ער זאָל פֿירן דעם קייסערס טאָכטער.

אַ האַלבע שעה נאָכאַנאַנד האָט זיך יאַנקל געפּוצט די שטיוול, איידער ער איז אַרויסגעפֿאָרן מיט באַשקען אין שטאָט אַרײַן.

באַשקעס בלויע אויגן און דאָס קליינע אַרויף פּאַררים גאָמבעלע האָבן געהאַט אַן עקשנותדיקע שיינקייט, ווי זי זאָל זיך אַ גאַנצן טאָג רייצן מיט דער וועלט; נו, ווער וועט מיך אַריבערשטײַגן?

אַז דער פּריץ האָט, פֿאָרנדיק מיטן וואַלד, באַגעגנט באַשקעס בריטשקע, האָט ער שטענדיק אָפּגעשטעלט זײַן קאַרעטע, און האָט שטענדיק געהאַט וועגן וואָס צו שמועסן מיט באַשקען: ווהין פֿאָרסטו, באַשקע? און פֿאַרוואָס ביסטו אַזוי שיין, באַשקע? און איין מאָל האָט ער איר געזאָגט:

– דיר וואָלט געפּאַסט צו זײַן אַ פּריצטע, באַשקע.

באַשקעס אויגן האָבן באַלויכטן אַ שטיק וואַלד, די עקשנותדיקע גאָמבעלע האָט זיך ווי געגרייצט מיטן פּריץ, און זי האָט געענטפֿערט.

– מיר פֿאַסט צו זײַן מענדל שאַפּיראָס טאָכטער אויך, פּריץ.

די צוויי פֿורמאַנעס וואַסיל און יאַנקל, זײַנען געזעסן שטײַף די קעלניעס, ניט אויסגערעדט איינער צום אַנדערן קיין וואָרט. יאַנקלס ברייטע פּלייצע האָט דײַטלעך געפּיקעט וואַסילן:

– דו פֿירסט טאַקע דעם פּריץ, אָבער איך פֿאָר מיט באַשקען.

אין דער גובערניע האָט מען גערעדט און געוואָלט טרעפֿן: מיט וועמען וועט חתונה האָבן אַזאַ באַשקע?

זי האָט חתונה געהאַט מיט אַ יונגן וואַלד־סוחר, אַ למדן, און זי האָט אים ליב געהאַט. אין בריסק, וווּהין זי איז אַריבערגעפֿאָרן מיט איר מאַן, האָט באַשקע געפֿירט איר הויז מיט אַ ברייטן פֿאַרנעם. יאַנקלען מיט דער בריטשקע האָט זי מיטגענומען מיט זיך, און אין שטאָט איז זי נישט געגאַנגען צו פֿוס, נאָר זי איז אַרומגעפֿאָרן, חוץ שבת. שבת האָט מען באַשקען געזען גיין צופֿוס אין בית מדרש, און צו גאַסט צו דעם מאַנס משפּחה. אַז זי איז געגאַנגען מיט איר מאַן, ר׳איסר פֿאַפּערנאָ, איז דאָס געווען עשירות און גדולה: זי איז געווען באַשקע שאַפּיראָ, און ער – פֿון דער גאָלדענער פֿאָן אין בריסק און האָט זיך אַליין געשניטן אויף אַ גרויסן גבֿיר.

בײַ באַשקען זײַנען שטענדיק געווען אורחים צום טיש: סוחרים, וואָס האָבן געהאַנדלט מיט איר מאַן; משולחים, וואָס האָבן געזאַמלט געלט פֿאַר אַ ישיבֿה; אַ רבֿ, וואָס איז געקומען אין שטאָט; מגידים און סתּם ייִדן דורכגייער און אָרעמעלײַט. באַשקע האָט יעדן אורח באַהאַנדלט מיט דרך־ארץ. איר הויז האָט געהאַט אַ שם אין שטאָט, און ייִדן האָבן געזאָגט – ס׳איז ירושלים.

איינמאָל איז געקומען צו איסר פֿאַפּערנאָ אַ סוחר פֿון וואַרשע. פֿרײַטיק צו נאַכט, נאָכדעם ווי מען האָט אָפּגעזונגען זמירות, האָט דער סוחר דערציילט, אַז אין וואַרשע האָט זיך אויפֿגעשטעלט אַ חבֿרה ייִדן, וואָס קויפֿן ערד אין ארץ־ישׂראל און זיי פֿאָרן אַהין בויען אַ שטאָט. בײַ באַשקען זײַנען בלוי געוואָרן די אויגן, ווי ליכט זאָלן זיך אין זיי אָנצינדן. זי האָט געפֿרעגט בײַ דעם סוחר.

– וואָס פֿאַר אַ ייִדן זײַנען דאָס?

– ייִדן, ווי אַלע ייִדן, – האָט ער איר געענטפֿערט, – מײַן שוואָגער איז איינער פֿון זיי. ער פֿאָרט אַהין אַוועק מיט דער פֿרוי און מיט די קינדער.

– ווי אַלט איז ער? – האָט באַשקע געפֿרעגט.

– ער איז אַלט אַכט און צוואַנציק יאָר און ער האָט פֿיר קינדער.

באַשקע האָט דערלאַנגט טיי מיט קאַרשן־סאָק און קיכלעך, און ווען דער סוחר האָט זיך געקליבן אַוועקגיין, האָט זי צו אים געזאָגט:

– אַ גוטע בשׂורה האָט איר אונדז געבראַכט, זאָל אײַך זײַן צו מצווה.

דער מאַן אירער, ר' איסר פּאַפּערנאָ, האָט אויף איר פֿאַרוווּנדערט אַ קוק געטאָן, נאָר פֿון דרך־ארץ וועגן האָט ער צוגעגעבן:

– הלוואַי זאָלן מיר הערן גוטע בשׂורות פֿון ייִדן.

דער געשעפֿט, וואָס האָט ער געמאַכט מיטן סוחר פֿון וואַרשע, איז געווען זייער אַ גוטער, איסר פּאַפּערנאָ, איז אין איין יאָר טאָפּל רײַך געוואָרן, נאָר קיין הנאה האָט ער דערפֿון ניט געהאַט. באַשקע איז געוואָרן אַן איבערגעביטענע. זי האָט אָפּט דערמאָנט די חבֿרה, וואָס קויפֿט לאַנד אין ארץ־ישׂראל.

איינמאָל, שבת אויף דער נאַכט, אויף דער פֿולער וואָך, האָט באַשקע אָנגעצונדן דעם בליץ־לאָמפּ, ווי עס זאָל זײַן יום־טובֿ, און זי האָט זיך אַוועקגעזעצט שרײַבן אַ בריוו צו דער חבֿרה, וואָס קויפֿט לאַנד אין ארץ־ישׂראל.

אויף מאָרגן אין דער פֿרי איז זי געפֿאָרן אין איר בריטשקע, צו יעקבֿ ראַבינאָוויטשן, דעם פּאָטשטער, ער זאָל באַלד באַזאָרגן דעם בריוו קיין וואַרשע.

יעקב דער פּאָטשטער האָט געוווּסט אַלע סודות פֿון שטאָט. אַז ער איז נײַגעריק געוואָרן צו וויסן, וואָס עס שטייט אין אַ בריוו, האָט ער אים געעפֿנט, איבערגעלייענט, פֿאַרקלעפּט און אָפּגעשיקט, און זײַן נײַגעריקייט האָט קיינמאָל, חלילה, קיינעם ניט געשאַט. ער האָט באַשקעס בריוו אויך איבערגעלייענט. אים האָט שטאַרק הנאה געטאָן, וואָס ייִדן קויפֿן לאַנד אין ארץ־ישׂראל, ער האָט זיך אַזש געריבן די הענט איינע אָן דער אַנדערער און האָט זיך געקוויקט:

– הער, הער, אַ טשיקאַווע זאַך! זיי גייען דעריאָגן משיחן גאָר אָן קאַטאָוועס!

אין אַ פּאָר וואָכן אַרום האָט מען אָנגעהויבן שמועסן אין בריסק, אַז די פּאַפּערנאָס קויפֿן לאַנד אין ארץ־ישׂראל. „גבֿירים! וואָס גייט זיי אָפּ?" – האָט מען גערעדט. דערנאָך האָט זיך פֿאַרשפּרייט אַ קלאַנג, אַז די פּאַפּערנאָס פֿאָרן קיין ארץ־ישׂראל, קיינער האָט זיך איינגעשטעלט פֿרעגן וועגן דעם בײַ איסרן אָדער בײַ באַשקען, אָבער יאַנקלען איז מען באַפֿאַלן ווי פֿליגן: זיי קויפֿן טאַקע? זיי פֿאָרן טאַקע?

יאַנקל האָט ניט געוווּסט, אָדער ער האָט זיך געמאַכט תּמעוואַטע און האָט געענטפֿערט:

– מײַן דאגה! אַז דער באַלעבאָס וועט פֿאָרן, וועל איך טרײַבן די פֿערד.

עס איז אַריבער אַ יאָר צײַט. די שטאָט האָט זיך געקאָכט, ווי אַ צימעס: ר׳ איסר וויל נישט פֿאָרן, נאָר באַשקע – שטאָל און אײַזן! מען איז געווען נייגעריק, ווער וועט אויספֿירן, ר׳ איסער צי באַשקע?

אין שטאָט זײַנען געווען אַ סך משפּחות, וואָס האָבן געצויגן חיונה פֿון ר׳ איסר פּאַפּערנאָס וואַלד־געשעפֿטן. די נאמנס, די בוכהאַלטערס, די בראָקערס, די באַלעגאָלעס, די וועכטער. זיי זײַנען געווען דער שטאַרקער צד אין שטאָט, אַז בײַ באַשקען איז דאָס אַן אײַנריידעניש, און עס וועט אם ירצה השם איבערגיין, ווי בײַ אַלע גבֿירטעס גייען איבער זייערע אײַנריידענישן.

דער צווייטער צד, די שכנים, די קרובֿים, זיי האָבן געזאָגט, אַז באַשקען איז אַרײַן אין דער מחשבֿה בויען אַ שטאָט אין ארץ־ישׂראל, וועט זי בויען אַ שטאָט. באַשקע איז באַשקע. און אין איינעם אַ לויטערן טאָג ערבֿ פּסח איז באַשקע אַוועקגעפֿאָרן קיין וואַרשע. זי איז ניט געפֿאָרן מיטן דיליזשאַנס, ווי די סוחרים פֿאָרן, נאָר זי האָט אַוועקגעפּאַטשט מיט דער באַן, ווי עס פֿאָרט איר מאַן, ר' איסר פּאַפּערנאָ. די בעל־עגלהס פֿון שטאָט, כאָטש באַשקע איז געקומען צו דער באַן מיט איר אייגענער בריטשקע, מיט איר אייגענעם פֿורמאַן יאַנקלען, זײַנען זיי צוגעקומען זען, צי באַשקע שטייגט טאַקע אַרײַן אין דער באַן. אַפֿילו די וואָס האָבן גאָרניט געהאַט קיין פּאַרשווינען, האָבן אויך אַ שמיץ געטאָן די פֿערד און זיך צוגעכאַפּט צו דער באַן־סטאַנציע.

ווען באַשקע איז צוריקגעקומען פֿון וואַרשע, איז שוין געווען אויס סוד. זי האָט געקויפֿט לאַנד אין ארץ־ישׂראל. ר' איסר פּאַפּערנאָ בלײַבט אין בריסק, און באַשקע „איז עולה." איר פֿאָרן האָט מען אָנגעהויבן רופֿן „זי איז עולה."

נאָך פּסח זײַנען ר' איסר פּאַפּערנאָ און באַשקע אַוועק צום רבֿ. זיי זײַנען דאָרט אָפּגעזעסן פֿון נאָך מעריבֿ ביז שפּעט אין אָוונט אַרײַן. זיי האָבן געהאַט אַ בוררות וועגן די קינדער. ר' איסר איז גרייט געווען אָפּשענקען דאָס געקויפֿטע לאַנד פֿאַר אַ ישיבֿה און געבן אַ נדר, שיקן אַהין לערנען זײַן עלטסטן זון, ווען ער וועט ווערן בר־מצווה. באַשקע האָט געטענהט – עס פֿאַרן יידן בויען אַ שטאָט, וויל זי און אירע קינדער זאָלן זײַן צווישן יענע ייִדן. אין רבֿס חדר איז אַרײַנגעפֿאַלן ר' איסרס מוטער, די גבֿירטע, איידל פּאַפּערנאָ, אָנגעטאָן אין אַ פֿאַטשיילע, און האָט זיך צעיאָמערט:

– רבי, מען נעמט בײַ מיר צו מײַנע קינדער!

– איך פֿיר זיי ניט, חלילה, צו עבֿודה־זרה – האָט איר באַשקע געענטפֿערט. זי האָט זיך אויפֿגעהויבן פֿון איר שטול און האָט געזאָגט:

– זיצט, שוויגער.

באַשקע איז געבליבן שטיין. אירע בלויע אויגן האָבן אַ לויכט געטאָן אין זי האָט געזאָגט שטיל:

– ווער קען מיר זאָגן, אַז איך פֿיר, חלילה, אין שלעכטע וועגן מײַנע קינדער?

קיינער האָט איר ניט געענטפֿערט.

בײַ די פּאַפּערנאָס אין שטוב און אין גרויסן הויף איז געווען אַן אָנגעוואָרף, ווי ערבֿ אַ חתונה. קאַסטנס זײַנען געשטאַנען אַרומגעשלאָגענע מיט אײַזערנע רייפֿן. אויפֿן הויף איז געלעגן אַ הורבע היי, און יאַנקל האָט געטראָגן אָנגעשטאָפּטע זעק מיט היי אין שטוב אַרײַן. מען האָט געפּאַקעוועט געפֿעסן, פֿליישיקע און מילכיקע און פּאַרעווע, חמצדיקע און פּסחדיקע, טעפּ, פֿאַנען, וועש און בעטגעוואַנט.

ר׳ איסר פּאַפּערנאָ האָט געאַרבעט אין זײַנע געשעפֿטן, ווי אין שטוב בײַ אים זאָל גאָרניט פֿאָרקומען. עס זײַנען געקומען זײַנע מענטשן, האָט ער געמאַכט מיט זיי חשבונות, געגעבן זיי בריוו און איבערגעגעבן אָנזאָגונגען.

די שכנות האָבן מער מיט די אויגן, ווי מיט רייד, איבערגעשמועסט זיך:

– גאָט זאָל איר העלפֿן, און אים זאָל אַוודאי גאָט העלפֿן, בלײַבט נעבעך אַליין! אַ צדיק, ער לאָזט איר מיטנעמען די קינדער.

די קאַסטנס זײַנען שוין געווען אַרויפֿגעלאָדן אַויף איין וואָגן, און דאָס בעטגעוואַנט און עסנס – געטריקנט ברויט, און קיכלעך, און קעזן, און גערויכערטע פֿליישן, און שנאַפּס – אויף אַ צווייטן וואָגן. דאָרט זײַנען געזעסן די קינדער, דער עלטסטער זון, אַ צען־יאָריקער און דאָס ייִנגסטע מיידעלע, אַ פֿיר־יאָריקס.

ר׳ איסר איז געשטאַנען לעבן וואָגן, וווּ עס זײַנען געזעסן די קינדער. זײַנע אויגן זײַנען געווען ברייט אָפֿן, נאָר ער האָט אויסגעזען ווי אַ בלינדער, וואָס זעט ניט די שיין. לעבן אים, כּמעט אַקסל צו אַקסל,

איז געשטאַנען יאַנקל אַ צעטומלטער, מיט אַ צעפֿלאַמט פּנים, ווי איינער, וואָס איז אַרויס פֿון אַ געשלעג.

– מיר פֿאָרן, – האָט באַשקע אַרויסגערעדט שטיל, ווי זי זאָל זיך בײַ עמעצן בעטן.

יאַנקל האָט זיך נישט גערירט פֿון אָרט.

– יאַנקל! – האָט באַשקע אַ רוף געטאָן – יאַנקל! און ווען יאַנקל האָט זיך ניט אָפּגערופֿן, ווי די חושים זאָלן אים אויפֿהערן דינען, האָט באַשקע זיך אַרומגעקוקט, צוזאַמענגעדריקט די ליפּן און געזאָגט, ווי פֿאַר זיך:

– די פֿערד וועלן מיך אויך פֿאָלגן.

זי איז אַרויף אויפֿן וואָגן, זיך אַוועקגעזעצט אויף דער קעלניע און אַ טרײַב געטאָן די פֿערד. זי האָט זיך אַראָפּגעבויגן פֿון דער קעלניע און האָט געזאָגט:

– איסר, מיר זאָלן האָבן נחת פֿון אונדזערע קינדער, איסר! – און זי איז אַרויסגעפֿאָרן פֿון הויף.

דורך די פֿענצטער האָבן די שכנים געזען, ווי באַשקע טרײַבט אַליין דעם וואָגן און פֿירט די קינדער. זיי האָבן זיך געקניפּט די באַקן און צוגעדעקט דאָס פּנים מיט די הענט:

– גאָט זאָל זי אויסהיטן, מיט אַזאַ גבֿורה!

אייניקע זײַנען אַרויסגעלאָפֿן אין דרויסן און איר נאָכגעשריען: „זאָל אײַך זײַן מיט הצלחה! איר זאָלט קומען געזונט!“

ווען דער וואָגן איז אָפּגעפֿאָרן א שטיקל גאַס, איז יאַנקל געקומען צו זיך. עס איז געווען דאָס ערשטע מאָל אין זײַן לעבן, אַז ער האָט ניט געפֿאָלגט באַשקען. ער האָט זיך אַ ריס געטאָן פֿון אָרט, איז ווי אַ באַנומענער געלאָפֿן נאָכן וואָגן און גערופֿן:

– באַלעבאָסטע! באַשקע!

* * *

אין ראָש פּינה שטייט באַשקע פּאַפּערנאָס הויז מיט זיבן פֿענצטער, דער הויף איז אַרומגעצאַמט מיט הויכע אַקאַליפּטוס־ביימער. מ׳רופֿט עס – באַשקעס הויף. אירע אייניקלעך און אור־אייניקלעך, מיט בלויע אויגן און אַרויף־פֿאַרריסענע גאָמבעלעך ווילן דאָס הויז ניט פֿאַרקויפֿן און ניט איבערבויען, אַז עס בייגט זיך איין אַ וואַנט, פֿאַרריכט מען זי אַז דאָס הויז זאָל אויסזען אָט אַזוי ווי באַשקע האָט עס געבויט.

באַאַרבעט און צוגעגרייט פֿונעם קאָמפּיוטער־קרײַז אויף דער ייִדיש־וואָך־2001 פֿון יוגנטרוף
<www.yugntruf.org> , שאָשקע־רייזל יוני, און רפֿאל פֿינקל. אַ ספּעציעלן דאַנק פֿרידע פֿאָרמאַנען, די הויפּטרעדאַקטאָרין פֿון דער ענגליש־איבערזעצונג פֿון דער זאַמלונג „געפֿונענע אוצרות“.